

Kansainvälinen konferenssi muistista ja maahanmuutosta Helsingissä

23.–24. maaliskuta 2017 Helsingissä pidettiin kansainvälinen konferenssi Memory of Migration – Migration of Memory, jonka järjestivät aikakauslehti *LiteraruS* ja Tampereen yliopiston *venäjän kielen, kulttuurin ja kääntämisen* tutkinto-ohjelma. Konferenssi oli osa Koneen Säätiön rahoittamaa hanketta *Making Spaces of Justice across the East-West Divide*.

Konferenssiin osallistui edustajia Helsingin ja Tampereen yliopistoista, Venäjältä venäläissiirtolaisia tutkivasta Aleksandr Solženitsyn -keskuksesta, Venäjän valtion palatsi- ja puistoalue Pietarhovista, Uralin ja Tambovin valtionyliopistoista, Venäjän Tiedeakatemian sosiologian instituutista, Pietarista, Venäjän Tiedeakatemian Karjalan tutkimuskeskuksen Kielen, kirjallisuuden ja historian laitokselta, Petroskoin valtionyliopistosta, Petroskoin valtioniokonservatoriosta, Solovetskin luostarin edustustosta Moskovasta, Australiasta Tšez-hankkeesta Melbournesta, Israelista Ben-Gurionin yliopistosta sekä Ruotsin kirjailijaliitosta.

Aleksandr Solženitsynin keskuksen kirjaston johtaja Tatjana Korolkova kertoi esitelmässään ulkomailla asuvien venäläisten muistelmamarkiston perustamisesta ja kokoonpanosta. Keskuksessa on myös runsaasti aineistoja Suomeen muuttaneiden venäläisten emigranttien historiasta.

Pietarilaisten tutkijoiden Pavel Kotljarin ja Marina Kryštaljovan esitelmien aiheena olivat henkilökohtaisten muistojen ja kansakunnan muistin rajapinnat. Tutkijat ovat muun muassa selvittäneet, millä tavalla maasta muuttaneiden muistot entisestä kotimaasta muuttuvat ajan kuluessa. Aihetta käsiteltiin taidemaalari Aleksandr Benoisin kirjallisen tuotannon pohjalta. Aleksandr Benois asui Pariisissa emigranttina vuosina 1926–1960 ja hän muisteli ennen kaikkea Pietarin ympäristöä, palatseja ja puistoja, muun muassa Pietarhovia.

Anna Minejeva Petroskoista esitteli tutkimustaan siirtolaisuuden käsitteen muutoksista käyttäen esimerkkinään vuonna 1945 syntyneen Irossa-Britanniassa asuvan kirjailijan Zinovj Zinikin tuotantoa. Kirjailija tarkastelee tuotannossaan siirtolaisten identiteetin muutoksia, jotka tapahtuvat sitä mukaa kun he etabloituvat kohdemaansa ympäristöön ja omaksuivat sen kulttuurin. Zinik on turvautunut työssään antropologiseen tutkimukseen, ajan, paikan ja tunteiden välistä suhdetta kuvaavaan kronotopiaan sekä estetiikan teorioihin.

Pietarilainen tutkija Svetlana Levoško esitteli neuvostoajan rakennustaiteen vaikutuksia arkkitehti Ivan Kudrjavtsevin Suomen töihin. Solovetskin luostarin Moskovan edustuston pappi Vjatšeslav Umnjagin kertoi ulkomaille muuttaneiden Solovetskin vankien muistelmista. Entiset Solovetskin vangit olivat kiitollisia heidät vastaanottaneille maille ja kansoille, mutta suhtautuivat kuitenkin kriittisesti vieraaseen sosiaali- ja kulttuuriympäristöön, pyrkivät säilyttämään oman kansallisen identiteettinsä ja olemaan assimiloitumatta vieraaseen kulttuuriin. Kirjoituksissaan he toivoivat voivansa vielä joskus palata kotimaahansa.

Konferenssissa keskusteltiin myös historiallisesta identiteetistä ja kollektiivisesta muistista. Kiinnostusta herätti pietarilaisen Natalia Mazalovan esitelmä historiallisen identiteetin muotoutumisesta nykyisessä Viipurissa, jossa ei ole alkuperäisiä asukkaita, vaan kaupungin väestö koostuu Venäjän muilta alueilta muuttaneista siirtolaisista ja heidän jälkeläisistään. Tutkija tarkasteli, millä tavoin kaupungin vieras menneisyys vaikutti eri aikoina uusien asukkaiden identiteetin muovautumiseen.

Tutkija Helena Soini Petroskoista esitteli tutkimustaan, joka käsittelee muutoksia Suomen venäläisten maahanmuuttajien muistoissa ja näiden muutosten vaikutuksia emigranttirunouteen ja -proosaan. Tutkija analysoi Suomeen siirtyneiden kirjailijoiden Vera Bulitšin, Ivan Savinin ja Vadim Gardnerin tuotantoa.

Natalia Gramatšikova Jekaterinburgista puhui emigranttiperheiden historiaan ja muistoihin viittaavista esineistä, jotka korvasivat suvun historiaan liittyneitä menetettyjä esineitä. Tambovin valtionyliopiston tutkijan Oksana Golovašin esitelmä käsitteli identiteetin kehittymistä ja ihmisten sopeutumista uuteen ympäristöön. Tutkijan mielestä huomattavia muutoksia tapahtuu paitsi maahanmuuttajien kulttuuri-identiteetissä myös heitä vastaanottavien yhteisöjen kollektiivisessa muistissa.

Lidia Jenina Jekaterinburgista esitteli yhteiskuntasuhteisiin ja yhteiskunnallisiin arvoihin liittyvää haastattelututkimusta. Kyselyt koskivat siirtolaisuuden vaikutusta urakehitykseen. Haastateltavat kertoivat edellisten sukupolvien traumaattisista kokemuksista, kun heidän perheensä pakkosiirrettiin Neuvostoliiton muille alueille aikana, jolloin maassa vallitsi ksenofobia ja ristiriidat patriarkaalisien ja teollistuneen yhteiskunnan elämäntavan välillä alkoivat.

Neuvostoaikana ja sen jälkeen tapahtunut maaltapako johti siihen, että kaupunkeihin muuttaneet eivät usein ylläpitäneet yhteyksiä maaseudulle jääneisiin perheisiinsä eivätkä tietoisesti halunneet muistella menneisyyttään. Näin katkesi sukupolvien välinen muistojen ketju. Aihetta käsittelee tutkija Svetlana Ignatova Venäjän tiedeakatemian sosiologian instituutista Pietarista.

Minkälaisena kotimaa jää mieleen, mitä sen aineeton kulttuuriperintö merkitsee siirtolaisille? Aleksandra Grigorjeva Helsingin yliopiston tutkijakollegiumista puhui kotimaan perinneruokakulttuurin ja varsinkin juhliin liittyvien aterioiden merkityksestä siirtolaisille. Ekaterina Protassova Helsingin yliopistosta tarkasteli niin ikään kansallisten ruokien tärkeyttä siirtolaiskulttuurin elementtinä sekä moninaisia tapoja kuvata perinneruokia ja laatia ruokareseptien raaka-aineluetteloita. Tutkija eritteli ruokiin liittyvää argumentointia ja mielikuvia.

Julia Lerner Ben-Gurionin yliopistosta Israelista puhui esineistä ja tavaroista, jotka liittyivät maahanmuuttajien elämästä kertovaan hankkeeseen. Tutkija esitteli Ben-Gurionin

yliopiston koulutus- ja tutkimuskeskuksen toimintaa. Keskuksessa tutkitaan muun muassa venäjänkielisten maahanmuuttajien sijoittumista Israeliin 1990-luvulta alkaen.

Irina Gornaja Petroskoin valtionkonservatoriosta esitteli säveltäjä Viktoria Sergejenkon tuotannon kehitystä venäläis-suomalaisessa ympäristössä. Andrei Kravtsov Melbournesta eritteli Maria Gorjainovan Berliinissä vuonna 1922 ilmestynyttä muistelmateosta, joka oli omistettu hänen tyttärelleen, lahjakkaalle pianonsoittajalle. Gennadi Kurušinin valokuvanäyttely *Moskova-Tokio* kertoi matkailijan kulttuurikokemuksista ja Natalia Mazalovan näyttely esitteli Viipurin asukkaiden historiallisia muistoja. Oksana Aleksandrova kertoi pietarilaisen Venäläiset emigrantit -kulttuurikeskuksen julkaisuista.

Konferenssin puheenjohtajina toimivat professori Arja Rosenholm ja FT Irina Savkina Tampereen yliopistosta. Tapahtuman päätteeksi esiintyi pianonsoittaja ja säveltäjä Maria Kostik Espoosta.

Ljudmila Kol

VIETS-gradupalkinnot Roosa Rytköselle ja Jari Parkkiselle

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran gradupalkinnot menivät vuonna 2017 sosiaali- ja kulttuuriantropologian sekä musiikin tutkimuksen piiriin. Ensimmäisen palkinnon sai **Roosa Rytkönen** Helsingin yliopistoon tekemästään gradusta ”Term Papers and Dissertations for Sale! Valuing Action and Relations in Russian Higher Education”. Gradussaan Rytkönen tarkasteli, miten opiskelijat suhtautuvat ilmiöön joka on Venäjällä melko normaali – kurssitöiden ja opinnäytteiden ostamiseen. Rytkösen mukaan työn motivaatio lähti siitä, että hänen omien Venäjällä saatujen kokemustensa perusteella olemassa oleva kirjallisuus ei tehnyt oikeutta ihmisten kokemuksille ja ristiriidoille tilanteissa, joissa epäviralliset käytännöt ovat yleisiä. Palkintoraatina toimineen VIETS:n hallituksen mukaan Rytkösen työ on erinomainen esimerkki siitä, miten tärkeää ja ajankohtaista aihetta voi

tutkia empiirisesti, sisältäen myös käsitteellistä pohtimista. Raati arvosti etenkin kenttätöiden tuomaa syvällistä aiheen tuntemusta.

Toisen palkinnon sai **Jari Parkkinen** Jyväskylän yliopistosta gradustaan ”Stalinismi musiikissa: *narodnost*-käsite Neuvostoliiton musiikkipolitiikan diskursseissa 1930-luvulla”. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun gradupalkinto tuli musiikin oppiaineeseen. Työssä tarkasteltiin yhden keskeisimmän sosialistista realismia määrittävän käsitteen, *narodnostin*, historiallisia juuria ja käyttöönottoa Neuvostoliiton musiikkipolitiikassa 1930-luvulla.

Palkinnot jaettiin VIETS:n kevätseminaarissa Helsingissä 6. huhtikuuta. Molemmilla gradupalkinnon voittajilla on mahdollisuus tarjota gradunsa pohjalta artikkelikäsitteilyjä *Idäntutkimuksessa* julkaistavaksi.